

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елка Трайкова

Институт за литература към БАН

по конкурса за научна длъжност „доцент“ в професионално направление

2.1 Филология, научна специалност „Българска литература (Нова и съвременна българска литература)“,

обявен от Нов български университет в Държавен вестник №. 89 от 16. 10.

2020 г.

В обявения от НБУ, Факултет за базово образование, департамент „Нова българистика“ конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1 Филология, единствен кандидат е гл. ас. д-р Мария Василева Огойска.

Според изискванията на Закона за научните степени и звания, кандидатът е приложил необходимите за целите на конкурса документи. Хабилизационният труд „Прочити върху християнския дух на българската литература“, 19-те студии и статиите, научните сборници, на които Мария Огойска е редактор, както и четирите книги, на които тя е автор, я представят като вече учен литературовед.

Нейните текстове обхващат много и различни тематични полета, изледват творби от цялата хронологична ос на българската книжовност и литература, съчетавайки детайлни емпирични проучвания и стойностни открития със задълбочени интерпретации през призмата на християнския дух, vyplътен в Божието слово и послания. Положени в широк културологичен контекст те много често разколебават устойчиви литературоведски клишета и наложени критически матрици, предлагат различна оптика за четене на класически и съвременни художествени текстове, откриват изненадващи смисли, незабелязани в поредица от много и различни прочити. Авторката извежда читателя от сянката на приетото за естествено, прагматично и еднозначно четене на библейски текстове и образи в българската литература. В своите

текстове тя убедително реконструира различни измерения и проявления на християнската проблематика в творчески и житейски сюжети, създава сложни междутекстуални връзки и биографични опозиции. С това М. Огойска отваря пространствата, в които могат да бъдат мислени моралните, нравствените и ценностни послания на християнството в българската поезия и проза. Нейните текстове пресичат времеви и естетически граници, сплитат различни подходи – документално-разследващ, литературноисторически, прецизно аналитичен. Умението продукивно да надгражда и аргументирано да отстоява тезите си, положени върху фундамента на добре промислени и творчески усвоени теоретични, класически и модерни философски идеи, позволяват на М. Огойска да създава ясни, точно аргументирани изследователски концепции, без да се губи в примамлива мрежа от сложно изградени, атрактивно поднесени литературоведски концепции. Диапазонът на нейния изследователски интерес е много широк – от канонични автори и произведения до по-рядко споменавани имена и маргинални или напълно непознати творби.

Организиращото ядро в многотекстовия корпус на нейната книга са имплицитно заложените питання: как функционират религиозните теми и мотиви в българската литература и доколко са дълбинни нейните християнски основи. М. Огойска не налага категорични и неподлежащи на усъмняване отговори, въпреки че ясно и точно формулира своите тези и често маркира несъгласие с добре познати литературоведски мнения. Премемерената полемичност задава един вътрешен ритъм на нейните текстове, който ги прави интересни и увлекателни, а това според мен е предимство за всяко изследване. На още едно качество, характеризиращо литературоведския стил на М. Огойска бих искала да обърна внимание. Той е различен във всяка една от статиите, променя се дори в самото текстово пространство. Например: когато пише за о. Неофит Рилски контекстът плавно се разгръща, анализите се надграждат, отделните фрагменти се

свързват в добре защитена позиция, която категорично оспорва „грубиянското твърдение“ на Боян Пенев, че „черковнославянските образци твърде много са покварили неговия (на о. Н. Рилски) усет за езика“. През различните употреби на езика М. Огойска убедително показва, че Н. Рилски не само, не е „покварен“, но прави и един модерен синтез между ежедневно битие с неговата груба диалектна лексика и висшите сфери на духовното, въплътени в църковнославянското слово.

По друг начин е разгърната композиционната структура на „Съвършен живот“ в религиозно-философските апофтегми на Стоян Михайловски“. В нея се преплитат и напластяват литературни, философски, исторически, социално-политически и житейски фрагменти, за да поставят акцент върху нравствеността като основополагащ принцип в неговата поезика и самотата мислена като духовен живот, а не като екзистенциална обреченост.

Като интригуващо криминално досие е построен текстът, който превежда читателя през сложния и дълъг лабиринт на времето и обстоятелствата, за да реконструира съдбата на един „отхвърлен“ превод на Константин Величков. Литературноисторическите изследвания и „разследвания“ на М. Огойска в своето многообразие и богата фактологичност, всъщност очертават една много добре промислена концепция – през документалното уплътняват и обогатяват фигурата на Автора, реставрират картината на едно много често деформирано културно минало. Емблематичен пример за това е текстът за търсената, но предпоставена среща с неиздадения ръкопис на Константин Петканов „Бележки на писателя“, който М. Огойска публикува. „Мълчания и молитви из дебрите на Дебра“ е изследване, което прави впечатление не само с дълбинното проникване в смисловите послания на „На Острова на блажените“, но и с оригинални интерпретации, които провокират нови идеи. Разглеждането на мистификационната Антология като „свод от творби, обединени от библейска същина“ е продуктивен и провокативен ключ за нейното четене. Осмислянето на духовната

биография и на книгата, и на автора през протосбирката „Преди мълчанието“ е принос в критическата рецепция за П. П. Славейков. Статията (с нетипично за стила на М. Огойска дълго заглавие) – „Панахида за поета П. К. Яворов от Гео Милев. Химнична служба, славословеща новомъченичеството на „извънредната личност“, е основополагаща за осмислянето на тази класическа творба, с панегирично-мистичната ѝ сила, с ритуалните ѝ функции на служба в памет на поета, с положеността ѝ между духовна възхвала и ритуално оплакване; между авангардния изказ и християнския канон. Това е един прецизен, интелектуално промислен анализ, който радикално преобръща посланията на поемата и създава нов модел за нейното литературоведско тълкуване.

В изследването на М. Огойска литературността е разбираана и като акт на разказване, в който се преплитат много и различни езици, но и като възможност за комуникация. През тази оптика е осмислен диалогът между литературноисторическите статии и тези, посветени на съвременни автори. Всички те са положени в дълга времева хронология, в много тематични полета, населявани са от различни герои и в една строго логична последователност изграждат пъстра мозайка на взаимно проникващи се документални, биографични и литературнокритически парадигми. Своеобразен мост между тях е проблемът за *другостта* като поетика, като позиция, като избор. *Другостта* и нейните рефлексии в културната памет и съвременността, М. Огойска проследява в политически идеологии, лични и обществени пространства, властови институции, в творбата/творчеството на един автор. Разглежда как се проявява в поетиката на митологичното (Яна Букова); в пресичането на литературни биографии (Константин Павлов и Атанас Славов); между фазите на Сътворението и Апокалипсиса (Борис Христов); в гротеската като лирическа игра (Иван Динков).

Научните качества на хабилитационния труд, както и на приложените изследвания, очертани в становището, ми дават основание убедено да

предложа на гл. ас. д-р Мария Огойска да бъде присъдена академичната длъжност „доцент“.

23. 02. 2021 г.

доц. д-р Елка Трайкова